

YTTRANDE

2010-12-09

Remissvar från Delegation och Forum med Roma och Sinti

SOU 2010:55 Betänkande Romers rätt– en strategi för romer i Sverige

Sammanfattning

1. Vi romer anser det inte vara aktuellt med en **sanning och försonings kommitté** speciellt med hänvisning av att varken de bakåtliggande eller nuvarande fakta stödjer behovet. Vi menar att inte heller förslaget i betänkandet uppfyller de kriterier som är nödvändiga för ett inrättande av en romsk **sanning och försonings kommitté** i Sverige. Fråga bör därmed behandlas på en annan instans och inte bemötas i betänkandet. Majoriteten av oss berörda romer menar att fokus ska ligga på *nutid/framtid*.
2. Vi romer stödjer inte myndighets förslaget av att inrätta ett **Sekretariat för romska frågor** om det INTE är styrt eller valt av myndigheter. Vi har tillräcklig tidigare erfarenhet av både den s.k. myndighetsinrättade **Romska rådet** och nu senast **Delegationen för romska frågor** vi vill inte ha en tredje instans där vi ska betraktas som objekt. Speciellt då inrättandet strider mot vår egen rätt och ramkonventionen som är bindande.
3. Vi romer hänvisar till de juridiska besluten och kräver som medborgare och minoritet att bli behandlade och bemötta på samma villkor som de andra erkända minoriteterna i Sverige.
4. Vi romer vill år 2011 äga våra egna frågor och ha rätt att själva utse och välja våra representanter i enighet med grundlag stöd.
5. Vi romer stödjer inte förslaget av en romsk strategi där vi under 20 år ska ledas av myndigheters utsedda tjänstemän och i synnerhet inte av de tjänstemän som lett oss de senaste tio åren då vi saknar både förtroende som tillit för dessa ansvarigt utsedda.
6. Vi romer sakar helt förtroende för Enheten för minoritetsfrågor på Länsstyrelsen i Stockholm och hoppas att Regeringen snarast överför ansvaret till en annan myndighet eller instans.

Inledande synpunkter

Vi upplever Delegationen för romska frågor vara en representant för överheten inom majoritetssamhället. I verklighet finner vi romer att det i deras arbete och framtagna förslag, som trots allt är tagna och formade ovanifrån varken är nyskapande och grundläggande, och kan därmed inte bidra till något nytt eller tjäna som en kunskaps- och information källa så som man vill ge sken av. I Norden finns en jämförelsevis lång tradition av undersökning, kartläggning och vetenskaplig litteratur om romer med mera. De första etnografiska beskrivningarna kom redan på 1700-talet, medan mer systematiska studier inleddes i mitten av 1800-talet. De flesta så kallade zigenare experter i Norden verkade i samma anda dvs. ”**vi ska lösa zigenar problematiken**”. Under det svenska

folkhemmets uppbyggnadsfas gick experterna från Socialstyrelsen och andra myndigheter i spetsen för att "lösa zigenarfrågan" i landet. Romerna utsattes redan då för skilda ovanifrån bestämda undersökningar och forskningar. Men vad ledde detta? Ännu idag men med ett nytt ansikte i form av Delegationen för romska frågor i form av betänkandet "romers rätt" uppstår den föråldrade repliken "vi ska lösa zigenar problematiken".

Avsnitt 5 Romers rätt – en strategi för romer i Sverige

Vi motsätter oss samtliga av de förslag som Delegationen för romska frågor ger under denna rubrik. Romer åtnjuter sedan 1970-talet samma rättigheter som majoritetsbefolkningen rörande utbildning, skola, arbete, sjukvård etc. Hinder för uppfyllandet av dessa rättigheter har enligt vår åsikt inte att göra med det svenska folket eller svenska samhället som begränsare av vår delaktighet. I vår mening grundar sig orättvisor och klyftorna i enskilda tjänstemäns agerande inom stat och kyrka. Det är här välfärdsklyftor och bristande tillit skapas, vilket tyvärr pågår ännu i dag. Att man från delegationen vill kasta skuld på hela folket anser vi vara allvarligt kränkande. Vi vill inte heller beskylla hela svenska statsmakten utan endast kritisera enskilda ansvariga tjänstemäns inställning gentemot oss romer. Vi vill betona vår tillit gentemot majoritetssamhället och påpeka att en så kallad förtroendeklyfta inte är något som vi känner till. Däremot kan det finnas enskilda åsikter och kommunikationshinder, som dock inte bör eller får generaliseras.

Skälen för vår åsikt är följande. Vi vill varken framstå eller utmålas av att vara några s.k. historiska offer som med nöd och nappa överlevt till 2010. Vi vill påpeka att välfärdsgapet har sin grund i bristande utbildning och avsaknad av arbete. Detta är inget unikt som endast skulle omfatta oss romer. Det är upp till oss romer själva att öka vårt eget intresse när det rör utbildning som då även underlättar arbetsmarknadsinträdet. Särskilda insatser under en generation för att lösa problemen är en diffus åtgärd som saknar såväl stöd som fakta. Staten kan inte lösa våra ungdomars behovsfrågor utifrån detta tänkande utan ansvaret ligger hos de romska föräldrarna själva. Vi ser förslagen som nedlåtande behandling då det indikerar att romerna själva inte skulle ha förmåga att lösa de egna behovsfrågorna.

Vi förklarar det för oss kännbara maktunderläget med att de utsedda tjänstemännen själva begränsar vår delaktighet, insyn och påverkan i våra egna frågor. Mot bättre vetande vill de själva underkuva oss och inte tillåta oss erhålla ett eget ansvar. Så länge vi fräntas det egna ansvaret och rätten så är maktunderläget bestående.

Avsnitt 5.2 Bakgrund

Vi vill rätta den felaktiga uppgiften om antalet romer i Sverige som i betänkandet uppskattas till 50 000. Istället är antalet romer som följer:

- Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland och Gävleborgslän har ca 25 000 romer/resande
- Stockholmslän med omnejd och Uppsala har ca 35 000 romer/resande
- Skåne och Malmö med omnejd har ca 29 000 romer/resande
- Göteborg och Västra Götaland har ca 20 000 romer/resande

Observera att endast antalet resande i Sverige uppgår till ca 30 – 35 000, vilket innebär att resten av Sveriges romer enligt delegationens beräkning endast skulle uppgå till 15 000.

Avsnitt 5.4 Sekretariatet för romska frågor

Vi anser att ansvaret för samråd med romer och romska frågor ska flyttas över till Länsstyrelsen i Norrbotten eller Diskrimineringsombudsmannen (DO), då dessa instanser har den nödvändiga kompetensen och erfarenheten, samt vårt företroende, vilket Enheten för minoritetsfrågor på Länsstyrelsen i Stockholm saknar. Detta gäller samtliga nya förslag som man i betänkandet rekommenderar att föra över på Enheten för minoritetsfrågor vid Länsstyrelsen i Stockholm.

Vi ber regeringen att beakta romernas egen inställning till förslaget om sekretariatet för romska frågor. Vi anser att det måste vara romer själva som inrättar en officiell romsk representation med syftet att lägga fram ett lagförslag på detta område under nästa mandatperiod. Vi ber vidare att regeringen tar hänsyn till att det redan finns en romskt central organisation, *Delegation och forum med roma och sinti* (organisationsnummer 802438-9788), som fyller rollen som nationellt samrådsorgan. Denna organisation grundades 2006 av det romska folket. Idag ingår 85 % av de hos skattemyndigheterna registrerade romska organisationerna som medlemmar i Delegation och forum med roma och sinti. Organisationen har arbetat parallellt med delegationen för romska frågor och är erkänd av romer men väntar fortfarande på att erhålla ett erkännande av berörda myndigheter. Vi poängterar att det anges medvetande en helt felaktig bild av oss romer när det rör om vår organisationsförmåga och organisering.

Vi är välorganiserade och har bedrivit föreningsliv sedan 1970 via Nordiska Zigenar Rådet. I dag finns flertal större föreningar samt över hundra lokala föreningar. Majoriteten av oss är även svenska medborgare och har såväl utbildning som kompetens att företräda oss själva i de egna frågorna

Vi anser att ett myndighetsutnämnt sekretariat för romska frågor *inte* uppfyller de krav på samråd och effektivt deltagande för minoriteter som återfinns i för Sverige bindande och rådgivande internationella och regionala dokument. Om sekretariatet däremot utses av det romska folket själv i en rättvis och transparent process välkomnar vi förslaget.

Skälen för vår åsikt är följande. Enheten för minoritetsfrågor på Länsstyrelsen i Stockholm följde inte den gällande arbetsordningen i handläggandet av de romska stadsbidragsansökningarna. Detta lede till att 96 % av de ansökande romska riksförbunden inte erhöll stadsbidrag för 2010 trots att grunderna för avslag var felaktiga. Detta har lett till finansiella problem hos ett flertal av de romska riksförbunden som fått lämna sina kontraktshyrda lokaler, stänga av kommunikationen och tvingats ta flera steg bakåt i den oerhörda arbetet om tagit organisationerna flera år att bygga upp. Utöver detta har Enheten för nationella minoriteter på Länsstyrelsen återkommande påvisat allvarliga brister dels i form av det uppdrag som överlämnades från Ungdomsstyrelsen, dels i att man som bidragsgivare på egen bevåg utan samråd anlitar tjänster från Sensus som direkt påverkar bidragsgivarnas opartiskhet samt att man nu tvingas anlita konsult hjälp utifrån Pricewaterhouse Coopers. Vi ställer naturligtvis frågan om man inte har kompetensen inom den egna ledningen i Enheten för nationella minoriteter på Länsstyrelsen utan måste ta hjälp utifrån så tvivlar vi på att man kan åta sig ett utökad regerings tilldelat uppdrags ansvar. Utöver detta finns en befogad misstanke om vänskapskorruption. De ansvariga är bl.a. anmälda för tjänstefel hos JO och JK. Samma personer i enheten för minoritetsfrågor på Länsstyrelsen i Stockholm har även varit medlemmar av delegationen för romska frågor.

Därefter med den presenterade korta bakgrundsfakta saknar vi romer allt förtroende för de ansvariga inom enheten.

Avsnitt 6 Rätt till delaktighet och inflytande

Vi tar avstånd från paralleller till andra länders politik i romska frågor på grund av att vi känner inte igen det som tas upp och att Sverige i vår mening är ett fullt utvecklat demokratiskt land med erfarenhet av att arbeta med minoriteter och mångfald. Vi har levt 500 år isolerade i Skandinavien och anser oss därmed inte ha behov eller intresse att ta del av de åtgärder från de länder som omnämns i betänkandet avsnitt 6.

Vi anser och tillstyrker att problem uppstår om man inte tillåter möjligheter till dialog. Vi kan tillstyrka att de romska folkvalda företrädarna upprepade gånger systematiskt medvetet utesluts att närvara och delta i internationella/nationella sammankomster där romska frågor diskuteras. De romska kompetenserna räcker till att föra vår egen talan och frambära våra åsikter. Efter vår femhundraåriga vistelse i Norden och Sverige vill vi själva författa remissvar samt medverka i traditionella samråd-, arbets- och referensgrupper hos myndigheter i frågor som rör den romska minoriteten. Däremot saknas tillträde, rätten, möjligheterna och resurserna till att göra vår röst hörd i dessa sammanhang.

Vi vill påpeka att över hälften av de som satt med i referensgruppen i delegationen för romska frågor menade att delegationen helt saknade deras förtroende p.g.a. den bristande insynen och delaktigheten i arbetet. Att tala om reell delaktighet för romer men ändå i verklighet endast tillåta

nio träffar för referensgruppen under fyra års utredningsuppdrag som delegationen för romska frågor drev saknar logik.

Vi föreslår att utökade möjligheter som stimulerar och underlättar romer att utbilda sig vid allmänna utbildningsinstanser som t.ex. Kom Vux, folkhögskola etc. Vi tar dock avstånd från speciella romska skolor då de i verkligheten inte håller kvalitén eller konkurrenskraften. Vi förknippar inte alla fall då ett företag eller arbetsgivare inte vill anställa en rom med etnisk diskriminering, utan snarare med avsaknad av utbildning.

Vi anser att dialog och kunskapsspridning som formas och delges direkt av oss själva det bästa redskapet i att överbrygga klyftor och skapa relationer samt ett ökat samförstånd.

Avsnitt 10 Rätt till hälsa och social välfärd

Vi vill påpeka att det är att ge en felaktig signal om man påstår att alla vårdinrättningar i Sverige skulle behandla romer illa eller på ett sämre sätt än övriga medborgare och patienter. Naturligtvis kan det i vissa fall förekomma en del brister inom vården men detta skall inte generaliseras då det förvränger verkligheten av hur romer bemöts inom vården. Vi romer har samma rätt till vård som andra. Däremot kan det behövas en utökat kunskap om vår kultur och kodtextolkande inom vården, som skulle underlätta kommunikationen, förståelse och förebygga kultur krockar. Denna kunskap kan endast vi romer själva förmedla.

Avsnitt 11 Rätt till språk

Vi stödjer de förslag som presenteras, men vill påpeka att varje dialekt måste uppmärksammas. Vissa direkt riktade resurser måste avsättas för att höja de redan hotade och nästan utdöende romani varianterna d.v.s. de inhemska varianterna svenska kale romani och resande romani, som negligeras de senaste tio åren.

Vi ser det även av stor vikt att de myndigheter som Skolverket, Språkrådet etc. som fått ansvaret att stödja romani språkets utveckling och återupplivande. Låter oss själva bestämma vad och vilka varianter som ska stödjas i stället för som det är i dag så tycks det vara de som bestämmer vilken romani dialekt vi romer ska prioritera. Man får heller inte som ansvarig myndighet nonchalera de romer som försöker förtydliga att de vill ha satsningar på den romani variant som faktiskt de själva anser sig vara väsentlig. I dag beslutar de ansvariga myndigheterna över de romska varianterna och över prioriterar vissa medan andra varianter under prioriteras.

Avsnitt 12 Rätt till kultur

Vi stödjer inte förslaget om att Forum för levande historia bör få i uppdrag att utreda hur romernas kultur och språk kan få en institutionell hemvist i samråd med bl.a. Länsstyrelsen i Stockholms län. En viktig forskningsetisk aspekt är den pågående diskussionen om romernas rätt till att själva delta i kunskapsproduktionen så att man kan tala om en bra balans mellan inifrån- och utifrånperspektiven.

Vi stödjer däremot förslaget som från Proposition 2009/10:3 om att romernas kultur och kulturarv bör få en starkare institutionell bas än idag om det sker på våra villkor, behov och önskemål.

Romsk kulturnämnd

Vi understöder inte en nämnd där vi ska behöva tigga till oss våra behov av kulturella åtgärder. Om förslaget skulle bli aktuellt så kräver vi att själva få tillsätta nämnden utifrån ett demokratiskt romskt folkval utifrån Sveriges grundlag dvs. utan myndighetsinblandning. Vi håller fast vid att låta de befintliga kulturinstitutioner och Kultur rådet som på olika sätt arbetar med de nationella minoriteternas kultur och kulturarv fortsätta ansvara för det övergripande bemötandet av kulturintresset och vill låta Statens kulturråd fortsätta bära det övergripande ansvaret i uppdrag att stödja och främja språk och kultur.

Vi vill också låta Institutet för språk och folkminnen, där Språkrådet ingår, fortsätta hålla i den övergripande ansvaret av språk utvecklingsfrågorna och att regionala frågor hanteras av läns museer runt om i landet.

Skälen till vår åsikt emot en myndighetstillsatt kulturnämnd är samma som skälen till vårt avståndstagande från ett myndighetstillsatt sekretariat för romska frågor. Om inte det romska folket själva får tillsätta kulturnämnden kan den inte anses uppfylla rättsligt bindande krav på effektivt deltagande för minoriteter.

Romskt kulturcentrum

Vi vill påpeka att romer inte är en homogen grupp utan har skilda kulturella, traditionella och religiösa värderingar, vilka omöjligt kan bli inbakade in under ett och samma tak. Trots att utredningen ingående beskriver de olika romska grupper som bor i Sverige behandlar utredningen romerna som en homogen grupp i många av sina övervägande och förslag, utan att ta hänsyn till gruppernas särart, historiska bakgrund, erfarenhet och villkor. Om detta är en brist på kunskap och intresse låter vi dock vara osagt.

Vi föreslår att de befintliga kulturcentrena i Malmö och i Stockholm kvarstår som det är men att de romer som bor ovanför Uppsala och uppåt får ett kulturcenter i norra Sverige, förslagsvis **Umeå** eller Luleå. Skälen till detta är att avståndet från Haparanda till Stockholm och Malmö är alldeles för långt för norrländska romerna, som ska ha samma rätt som de söderboende romerna att utöva sina kulturintressen. Vidare anser vi att man en koncentration av all romsk kulturaktivitet till en och samma storstad innebär en överhängande risk för obalans.

Romsk massmedia

Vi anser att det är positivt att vi idag har Radio Romano. Tyvärr står dock resanderomer och kale romer helt utanför p.g.a. att den romani som förmedlas är obegriplig för dessa två grupper som bott i landet sen 1500 – talet. Vi föreslår att man prioriterar dessa två inhemska grupper då ändringar och förnyelser görs.

Beträffande en romsk tidning så drivs i dag så sker det vad vi anser vara via en familjeföretags-form som vi anser vara fel.

Där behövs skilda tidningar så att samtliga grupper får sitt behov tillgodosedda.

Skälen till ovanstående åsikter är att alla romska gruppers behov av massmedia inte kan tillgodoses om man begränsar förmedlingsspråket till enbart vissa varianter av romani.

Romsk synlighet

Vi anser att förslaget om staty över Katarina Taikon avslås då det inte kan uppfyllas för samtliga romska gruppers hjälteintresse. Skälen för vår åsikt är att Katarina Taikon är en personlighet som representerar en mindre romsk grupp som vi övriga romer inte identifierar oss med. Om en staty reses i detta syfte så har de finska romerna liksom resande all anledning till att kräva att en staty reses för deras räkning över personer som är romska hjältar från 1500-talet och framåt. Under 1900-talet var även den finska romen Aleka Stobin hjälte. Likaså anser de utomnordiska romerna att Stefan Palison också förtjänar en staty för de insatser han gjort för alla landets romer sedan 1970 .

Avsnitt 14 Försoning

Vi är emot skapandet av en försonings- och sanningskommission. Skälen till vårt avståndstagande är följande. En sådan kommission är inte förankrad hos de berörda. Vi har under ett halvår redan samlat in över 10 000 namn i protest mot en sannings- och försoningskommission som kan överräckas när det blir aktuellt. De flesta av oss menar att det historiska är ett kapitel för sig som vi har bakom oss och att fokus ska istället läggas på nutid och framtid som skapar förutsättningar för våra unga romer i Sverige. Vi ser också att det för vissa enskilda finns ekonomiskt intresse i form av kompensationer i att älta i vår historik. Frågan om en kommission är inte är en generell romsk fråga utan handlar till största delen endast om resande enligt den en rätt oklara bedömning att cirka 300 resande tvångssteriliserades. De resande som så önskar får naturligtvis driva frågan enskilt i ett annat forum eller instans.

Vi ber regeringen att respektera att vi inte alltid vill att våra förfäders levnad i Sverige och Skandinavien ska tas upp. Vi är även medvetna över de risker i form av ökat främlingsfientlighet och våldhandlingar kan på detta sätt stimuleras och förekomma på samma sätt som judar i dag utsätts för tex. det som skedde i Malmö under året. Det är vi romer som lever i samhället utan statliga livakter och skydd som då får mota smällen denna risk vill inte vi utsätta våra barn och våra gamla. Vi anser heller inte att det finns något behov eller önskan om ytterligare offentlig ursäkt. Vi vill bort från offerstämpeln för att kunna fokusera resurser och tid på åtgärder för nutid och framtid.

Avslutande kommentar

Vi upplever att förslagen från Delegationen för romska frågor är framtagna och formade ovanifrån, precis som pionjärerna för lösandet av ”zigenarproblematiken” gjorde i samband med tidigare

systematisk forskning om romer utförd av icke-romer. Sålunda är delegationens förslag inte nyskapande och kan inte tjäna som kunskapskälla. Detta är en stor frustration för oss romer som har många idéer om hur man på bästa sätt kan utveckla arbetet med de romska frågorna utifrån ett hållbart gräsrotsperspektiv. Vi anser att myndighetsarbetet med romska frågor är att uppfinna hjulet på nytt till kostnaden av lön för dessa tjänstemän. Vi vill inte tita längre utan ber er myndigheter lyssna till oss. Den ”förtroendeklyfta” som det talas om i betänkandet är enligt oss själva i dag mellan de utsedda berörda statligt förtroendevalda tjänstemän och oss romer och kan endast överbryggas genom att de entledigas med omedelbar verkan och nya statliga tjänstemän övertar deras uppdrag . En reell lagenlig delaktighet, d.v.s. fullt eget deltagande i det politiska livet utan mellanhänder måste få inträda, med rätt för oss själva att uppmuntra våra barn att gå i skolan och våga satsa på att få en plats i arbetslivet.

I författningen av detta remissvar har sju romska riksförbund Romska Delegation – Roma International – Romernas Riksförbund – Nordiska Romani Unionen - Antidiskrimineringscenter Roma – Internationella rom och resande kvinnoforum – SRRS Med respektive medlemsföreningar dvs. ett 90-tal medlemsföreningar deltagit. Den samlade arbetsgruppen, i alfabetisk ordningsföljd enligt förnamn, följande personer fungerat:

Adam Zenek

Alinda Svart

Albert Grönfors

Anthony Jezyku

Astrid Blom

Angelika Berg

Bakro Demetri

Beta Milius

Cynthia Clonts

Danek Gan

Donka Pawłowski

Gleny Faltin

Hildur Fredrikson

Janko Docilus

Janusz Kwiek

Jaana Lindeman

Jaana Lundberg

Jasmine Dellal

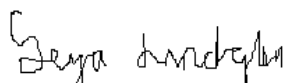
Jerry Eriksson

Lage Columbus
Leif Berg
Leonard Harrison
Leonard Fredriksson
Linda Hagert
Mirga Martinov
Morgan Johansson
Olga Nikolajevna
Pertti Palm
Pia Lindström
Piotr Wojcik
Rebecca Covaciu
Rosita Gustavsson
Saga Faltin
Sari Lindgren
Seija Lindgren
Satu Palmrot
Säde Lind
Soraya Lindgren
Stefan Kwick
Tanja Nyman
Tsuru Ficowski
Tyieka Kinoshi
Ulf Karlsson
Veikko Lindberg
Violca Dolowicz
Wladimir Kwick
m.fl.

På de romska organisationer och företrädares vägnar

Seija Lindgren

Bellmansgatan 15 Nb

11847 Stockholm

seija_lind@live.se

För tydlighetens skull: Precis som svenskarna är vi romer individer och inte en enhetlig grupp. Därför: även om vi representerar en stor del av romerna i Sverige så finns det givetvis också andra åsikter och synpunkter på det vi tagit upp. Huvudpoängen är dock - och där tror vi att en överväldigande majoritet håller med - att vi romer själva bör få ta ansvar och vara aktivt delaktiga på riktigt och inte som marionetter, i frågor som rör oss själva. Vi stödjer vår rätt på FN rekommendationer, Lunds föredraget, Ramkonventionen och LoNM etc.

Vi hoppas att Regeringen fångar upp vårt vädjande nödrop och budskapet som vi vill förmedla och säkerställer lagens efterlevnad utifrån Ramkonventionen, FN – rekommendationer, LoNM, Lundföredraget och Sveriges rikets lag.